

BASEL II KRİTERLERİ EKSENİNDE TİCARİ BANKALARDA KREDİ RİSKİ YÖNETİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASINA YÖNELİK BİR SAHA ÇALIŞMASI*

Öğr. Gör. Dr. Sadiye OKTAY
Yıldız Teknik Üniversitesi
İİBF İşletme Bölümü
oktaysadiye@yahoo.com

Arş. Gör. Halime TEMEL
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi
İİBF İşletme Bölümü
halimetemel@yahoo.com

ÖZET

Bankaların maruz kaldığı en önemli risklerden biri de kredi riskidir. Finansal serbestleşme, finansal kurumlar arasındaki rekabetin artması, kredi piyasalarının gelişmesi, kredi türev piyasalarının genişlemesi ve yeni finansal enstrümanların kullanılmaya başlamasıyla kredi riskini yönetmek bankalar açısından karmaşık hale gelmiştir. Etkin kredi risk yönetimi sürecinde ilk adım, bankanın maruz kaldığı kredi risklerini tanımlamak, bu riskleri ölçmek ve kredi risklerinden korunmak için yeni teknikler kullanmaktır. Dolayısıyla, bu noktada Basel II devreye girmektedir. Bu çalışmada, Türk bankacılık sektörünün kredi riski açısından Basel II'ye uyum sürecinin hangi aşamada olduğu ve mevcut durumdaki kredi riski yönetiminde karşılaşılan sorunları tespit edilmiştir. Son olarak bankalar arasında; kredi riski yönetimi açısından; Basel II'ye yönelik hazırlık aşaması değerlendirilmiş ve bu konuya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Risk, Kredi, Kredi Risk Yönetimi, Basel II

A FIELD STUDY OF CREDIT RISK MANAGEMENT IN COMMERCIAL BANKS IN THE FRAMEWORK OF BASEL II CRITERIA

ABSTRACT

One of the most important risks that banks confront is 'Credit Risk'. Financial liberalization, increasing competition among financial institutions, development of credit market, spreading of the derivative markets, and using financial instruments have created difficulties in managing the credit risk by the banks. The first step of the efficient credit risk management is to define the risk that the bank faces, to measure these risks and to use new efficient techniques to avoid these risks. Therefore, at this point the Basel II steps in. In this study, we evaluated the Turkish Banking sector's position in the Basel II's adaptation process regarding the credit risk and we tried to define the problems that will be faced in the credit risk management. Finally, the preparation processes regarding the credit risk management were evaluated and some suggestions were presented.

Keywords: Risk, Credit, Credit Risk Management, Basel II

* Bu çalışma "Temel 2006" kaynağında belirtilen yayınlanmamış yüksek lisans tezinden üretilerek makale şeklinde hazırlanmıştır.

1. GİRİŞ

Uluslararası finansal krizlerin önüne geçmek ve istikrarlı bir yapı oluşturmak, regülasyon ve gözetimin standartlarını belirlemek için BİS'e bağlı kurulan Basel komitesi, 1988 Basel sermaye yeterliliği düzenlemesi yayımlanmıştır. Basel I'de amaç, bir bankanın sermaye yeterliliği aktiflerinin en az % 8 oranında olması ve kredi riskine karşı önlem almasıdır.

1999 yılında sermaye hareketlerinin yoğunlaşması, bankaların kredi portföylerinin düşen performansı ve sermaye yeterliliğini karşılama ihtiyaçları, bankacılık sektörünün çok karmaşık hale gelmesi, menkul kıymetleştirme, kredi türüleri gibi yeni finansal enstrümanların ortaya çıkması ile Basel II sermaye yeterliliği düzenlemesi ortaya çıkmıştır. Basel II 'de, risk yönetimi ile sermaye yeterliliğinin ölçülmesi ve riskin kontrol altına alınması amaçlanmaktadır.

Bankacılık risk alma işidir. Bankalar risk alır ve risk yönetirler bu faaliyetler, hissedar değeri yaratmak, bireylerin ve ekonomik sistemin ihtiyaçlarına cevap vermek özellikle kar elde etmek içindir. Bankalar risklerini iyi yönetirlerse karlılıklarını ve pazar paylarını arttırabilirler.

Türkiye'de son yıllarda yaşanan finansal krizler, bütün finansal kurumları özellikle bankaları derinden etkilemiştir. Aynı zamanlarda, uluslararası finans piyasalarında ortaya çıkan krizlerin de çoğunda etkin bir risk yönetiminin olmayışı neden olarak gösterilebilir. Tüm bu gelişmeler bankacılıktaki risk yönetiminin önemini daha da arttırmıştır.

Bankalardaki en önemli risklerden biri de kredi riskidir. Etkin kredi risk yönetimi sürecinde ilk adım, bankanın maruz kaldığı kredi risklerini tanımlamak, bu riskleri ölçmek ve kredi risklerinden korunmak için yeni teknikler kullanmaktır. Dolayısıyla, bu noktada Basel II devreye girmektedir. Basel II sermaye yeterliliği düzenlemesinin birinci bloğu olan, asgari sermaye yeterliliğinde kredi riski ölçümü için farklı ölçüm yaklaşımları sunmuştur.

Bu çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren ticari bankalar; kamu sermayeli bankalar, özel sermayeli bankalar, yabancı sermayeli bankalar ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankalar olarak dört türe ayrılmıştır. Çalışmanın amacı; bu dört tür bankanın kredi riski yönetiminde Basel II'ye uyum süreci ve kredi riski yönetiminde karşılaşılan sorunların tespitine yönelik olacaktır.

Bu çalışmada, Basel II ile ilgili bilgi verildikten sonra kredi riski, kredi riski yönetimi ve kredi riski ölçüm yaklaşımları ele alınacaktır. Son olarak ise Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların Basel II uygulamalarında hangi aşamada oldukları, kredi riski yönetiminde karşılaştıkları içsel ve dışsal sorunlar ve kendi aralarında karşılaştırmasına yönelik yapılan anket çalışmasının sonuçlarına yer verilecektir. Bu anket çalışmasının sonuçları ışığında Türk bankacılık sektörüne Basel II kriterlerine göre kredi riski yönetiminde öneriler verilmektedir.

2. BASEL II

Bankacılıkta risk yönetimi, maruz kalınan riskleri ölçmek, yönetmek ve risklerin gerektirdiği sermayeyi elde etmektir. Sermaye ise beklenemeyen kayıpların karşılığıdır. Basel II standartları, bankaların bulundurması gereken asgari sermaye miktarını riske göre belirlemeye yönelik bir düzenlemedir.

Uluslararası Ödemeler Bankası, (BIS) bünyesinde kurulan Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision), İsviçre'nin Basel şehrinde 1974 yılının sonlarında G-10 ülkelerinin merkez bankaları tarafından kurulmuştur. Komite üyeleri; ABD, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Hollanda, Belçika, Kanada, İsveç, İsviçre ve Lüksemburg'dan oluşmaktadır.

Komite, üye ülkeler arasında denetime ilişkin konularda birlikte çalışmayı sağlayacak bir düzen ve standart oluşturmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan Komite çalışmaları ile uluslararası bankacılıkta denetim kalitesinin artırılmasını ve uluslararası denetim alanındaki farklılıkların ve boşlukların giderilmesini amaçlamaktadır. Komite düzenlemelerinin yasal olarak bir yaptırım olmamasına karşın bu düzenlemeler dünyada geçerli bir standart getirmeleri nedeniyle oldukça yaygın olarak kullanılan düzenlemeler haline gelmiştir. Basel Komitesi tarafından alınan kararlar daha çok, ülke denetim ve düzenleme otoritelerine detaylı düzenlemeler yaparak, rehberlik edici denetim standartları ve tavsiyeleri niteliğindedir (Ateş, 2003: 65).

2.1. Basel ile İlgili Düzenlemeler

Komite tarafından sermaye yeterliliğine ilişkin ilk düzenleme olan 1988 Anlaşmasının temel amaçları, uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını ve güvenilirliğini korumak ve farklı ülkelerdeki uygulamalarda istikrar sağlayarak uluslararası bankalar arasında rekabet eşitsizliğini azaltmak olarak belirlenmiştir.

Özellikle kredi riski üzerinde odaklanan anlaşmaya daha sonra piyasa riski de ilave edilmiştir. Anlaşma'da faiz oranı riski, likidite riski, yasal ve itibari risk gibi riskler açık bir şekilde belirtilmemekle beraber asgari sermaye yeterliliği oranı belirlenirken bu riskleri içeren bir tampon öngörülmüştür (Kanat, 2003: 5).

Basel 1988 anlaşması, bir bankanın iflas etmesi halinde mevduat sahiplerinin karşılaşılabileceği maliyetleri en aza indirmek için minimum olarak tutulması gereken sermaye üzerinde odaklanmıştır (Yayla ve Kaya, 2005: 2).

Sermaye yeterliliği hesaplamalarında özellikle kredi riskine odaklanan düzenlemeye 1996 yılında piyasa riski ilave edilmiştir.

Son yıllarda, sermaye hareketlerinin yoğunlaşması, bankaların kredi portföylerinin azalan performansı ve sermaye yeterliliğini karşılama ihtiyaçları, bankacılık sektörünün çok karmaşık hale gelmesi, menkul kıymetleştirme, kredi türevleri gibi yeni finansal enstrümanların ortaya çıkması ile Basel I düzenlemesi yetersiz kalmış, Komite yeni değişikliklerle Haziran 2004'te Basel II sermaye yeterliliği düzenlemesini yayınlamıştır.

2.2. Basel II Düzenlemesinin Üç Temel Prensipleri

Basel II sermaye yeterliliği düzenlemesi birbirini destekleyen 3 temel prensip üzerine kurulmuştur.

- ✓ Birinci Yapısal Blok: Asgari sermaye yeterliliği,
- ✓ İkinci Yapısal Blok: Denetimsel inceleme süreci, (Denetim otoritesinin gözden geçirmesi)
- ✓ Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa disiplini.

Bu çalışmada Birinci Yapısal blok üzerinde durulacaktır Birinci Yapısal blokta, kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk için toplam asgari sermaye gereksiniminin hesaplanması ele alınmaktadır. Sermaye yeterlilik oranı; yasal sermaye ve risk ağırlıklı varlıklar esas alınarak hesaplanır. Toplam sermaye yeterlilik oranı %8'in altında olmamalıdır (BCBS, 2005: 12).

Risk ağırlıklı varlıklar toplamı; piyasa ve operasyonel risk (ilk defa dahil edilmiştir) sermaye yükümlülüklerinin 12,5 (yani, %8 asgari sermaye oranının tersi) ile çarpımı ve çıkan tutarın kredi riskine ilişkin risk ağırlıklı varlıklar toplamına eklenmesi ile bulunur.

$$\frac{\text{Toplam sermaye}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}} = \text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu (min<8)}$$

Risklerin ölçülmesinde piyasa riskine ilişkin bir yenilik getirilmemişken kredi riskine ilişkin olarak iki yöntem oluşturulmuştur. Bunlar; Standart yaklaşım ve İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlardır (Babuşcu, 2005: 265).

3. KREDİ RİSKİ

Tüm finansal kuruluşların karşı karşıya olduğu temel risk faktörlerinden birisi kredi riskidir. Kredi riski; borçlu kişi veya kuruluşun anlaşma şartları dahilinde taahhüt ettiği yükümlülükleri yerine getirememesi olarak tanımlanabilir.

Kredi vermek çoğu bankanın en temel faaliyetidir. Kredi işlemleri, bankaların ödünç alanların kredibilitesi konusunda doğru kararlar vermelerini gerektirir. Bu kararlar her zaman doğru olmayabilir ya da ödünç alanların kredibilitesi çeşitli faktörlere bağlı olarak zaman içerisinde azalabilir (Alkin, Savaş, Akman, 2001: 110).

Bankalar gün geçtikçe krediler dışında da değişik finansal enstrümanlara ilişkin kredi riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar; örneğin interbank işlemleri, kabuller, ticaret finansmanı, döviz işlemleri, swap işlemleri, bonolar, opsiyonlar, vadeli işlemler, garanti ve kefaletler vb. (BCBS, 1991: 1). Yeni finansal işlem türlerinin ortaya çıkması, kredi riskinin önemini daha da arttırmıştır (Altman, Narayanan ve Caoutte, 1998: 17).

3.1. Kredi Riski Modelleri

Risk yönetiminde son yıllarda hem teori hem de teknolojik alanda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kredi riski ölçümüyle ilgili hem akademik hem de tescilli

modeller vardır. Yurt dışında bankalar tarafından kullanılan tescilli modeller artık Türk bankaları tarafından da kullanılmaktadır.

Finansal kurumlar, önceleri kredi bazında kredi riskini ölçüp yönetirken, artık portföy bazında kredi riskini ölçmeye ve yönetmeye başlamışlardır. İkincil kredi piyasalarının gelişmesi, kredi portföylerinin aktif olarak yönetimine imkan sağlamıştır. Ayrıca bilgisayar teknolojisinin gelişmesi de, kredi portföylerinin riskinin ölçülmesini ve yönetimini kolaylaştırmıştır.

3.1.1. Tescilli (Portföy) Modeller

Portföy kredi risk modelleri, temerrüt olasılığı, geri dönüş oranı, korelasyon ve geçiş matrisleri parametreleri kullanarak, portföyün kredi riskini hesaplamaktadır. Bu modeller ile gelecekteki ekonomik potansiyel senaryolar ve kredi olayları simüle edilmektedir. Kredi riskinin ölçülmesi dışında, kredi risk modelleri asgari sermaye miktarının ve ekonomik sermayenin hesaplanmasında, kredilerin fiyatlandırılmasında, kredi limitlerinin belirlenmesinde, performans değerlemede ve kurum içi raporlamada da kullanılabilir.

Genellikle yatırım ve portföy yönetim şirketleri tarafından geliştirilen kredi risk modellerinin başlıcaları; KMV firması tarafından geliştirilen Credit Monitor, Credit Suisse tarafından geliştirilen Credit Manager, JP Morgan tarafından geliştirilen Creditmetrics ve Creditportfoliowiew, gibi yazılımlardır (Anbar, 2005: 41-42).

3.1.1.1. CreditMetrics

CreditMetrics, ilk defa 1997 yılında JP Morgan ve sponsorları tarafından, ‘riske maruz değer Value At Risk – VAR’ çerçevesinde, krediler gibi alım satıma konu olmayan varlıkların ya da şirket tahvillerinin risklerinin ölçülmesi için kullanılmak üzere geliştirilmiştir (Korkmaz, 2004: 60).

Piyasa riski için hesaplanan VAR ile kredi riski için hesaplanan Var arasında iki temel zorluk vardır. İlki; portföy dağılımı normal dağılımdan farklıdır. İkinci ise, kredi çeşitlendirilmesinden dolayı portföy etkisinin ölçülmesi piyasa riskine göre daha karmaşıktır. Portföy çeşitlendirmesinin etkisini ölçmek için, borçlunun kredi kalitesindeki değişimlerin korelasyonlarını tahmin etmek gerekir. Ama bu korelasyonlar direkt olarak fark edilemez (Crouhy, Galai ve Mark, 2000: 63).

CreditMetrics, kredi derecelendirmesinin değişmesine yönelik bir analize dayanır. Bu modelde bir kredi derecesinden diğer bir kredi derecesine belli bir zaman içerisinde geçme ve temerrüde düşme olasılıkları ele alınmaktadır (Babuşcu, 2005: 144).

3.1.1.2. KMV

KMV modeline göre, Creditmetrics modelinin zayıflığı metodoloji olarak değil de geçiş olasılıklarının ortalama tarihsel temerrüde düşme sıklığı ve kredi göçüne dayalı olması yönündedir (Crouhy, Galai ve Mark, 2000: 84).

Kredi varlıkları portföyü optimizasyonunda ve bireysel varlıkların sharpe rasyolarını hesaplamada geri dönüş bilgisini ve Var ölçümlerini kullanmaktadır. KMV modelinde, geçmiş veri kullanılarak hesaplanan ortalama temerrüt olasılığı ve ortalama geçiş olasılık değerlerinin aynı olmadığı gösterilmiştir. KMV modeli

objektif tek bir derecelendirmeden çok her firma için ayrı bir derecelendirme öngörmektedir (Babuşcu, 2005: 144).

Moddy's KMV Portfolio Manager modeli, portföyün kredi riskini ölçer ve ekonomik sermayenin yönetimini sağlar optimizasyonu sağlayarak ticaret fırsatlarının ortaya çıkmasını sağlar. Portföyün kredi riski olasılığını stres testiyle ölçer ve sayısallaştırır (Moddy's KMV, 2007).

3.1.1.3. CreditRisk+

Credit Suisse tarafından 1997'de geliştirilmiştir. CreditRisk+ portföyün kredi kayıplarının olasılık dağılımını hesaplayan bir metodolojidir. (Phelan ve Alexander, 1999).

CreditRisk+ modeli kolay uygulanabilir olması nedeniyle çeşitli avantajlara sahiptir. Bunlardan ilki; kredi portföyü kayıp olasılıklarının hesaplanabilir olması modeli cazip kılmaktadır. Buna ek olarak, karşı taraf için marjinal risk katkısı kolayca hesaplanabilmektedir. İkinci ise, CreditRisk+ modeli sadece temerrüt üzerine odaklandığından birkaç girdi ile tahmin etmek yeterli olmaktadır. Her bir enstrüman için sadece temerrüt olasılığı ve riske maruz tutar yeterlidir (Crouhy, Galai, ve Mark, 2004: 113).

3.1.1.4. Credit Portfolio View

İlk olarak McKinsey tarafından geliştirilmiştir. Creditportfolioview, güncel ekonomik koşullara uygun temerrüt olasılıklarını kullanır. Portföyün kayıp dağılımı, güncel ekonomik koşullar göz önüne alınarak her bir ülke veya sektöre göre şekillenmektedir (Phelan ve Alexander, 1999).

Model, temerrüdün her bir ülke için makroekonomik faktörlerin değerine bağlı olduğunu kabul eden farklı endüstrilerdeki çeşitli derecelendirme grupları için geçiş olasılıklarını simüle etmek için kullanılan çoklu faktör modelidir (Crouhy, Galai, ve Mark, 2004: 113).

4. KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ

Basel komitesinin 1999 yılında yayınladığı 'Principles for the Management of Credit Risk' adlı dokümanda kredi risk yönetimi sürecinin aşamaları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (BCBS, 2005: 1):

- ✓ Kredi riskiyle ilgili çevresel ortamının oluşturulması,
 - ✓ Kredi verme sürecinin etkin biçimde işlemesi,
 - ✓ Kredi riskinin tanımlanması, yönetimi, ölçümü ve izleme işlevlerinin sürdürülmesi,
 - ✓ Kredi riski ile ilgili içsel ve dışsal olarak yeterli kontrolünün sağlanmasıdır.
- Basel komitesinin yayınladığı dokümanı esas olarak bu çalışmada kredi risk yönetimi sürecinin temel unsurlarını şu şekilde tanımlayabiliriz:
- ✓ Üst yönetim tarafından onaylanmış kredi risk stratejileri ve politikaları,
 - ✓ Kredi risk yönetiminin organizasyonel yapısı,

- ✓ Kredi risklerinin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi, kontrolü,
- ✓ Kredi riskine ilişkin uygun kontrollerin uygulanması, şeklinde sıralanabilir.

Kredi risk yönetimin amacı, uygun parametreler içinde bankanın maruz kalabileceği riskleri yöneterek bankanın risk ayarlı getirisini maksimize etmektir. Bankalar hem tüm kredi portföyünün taşıdığı riskleri hem de tek tek her kredinin taşıdığı riski yönetmelidir. Bunun yanında kredi risklerinin diğer risklerle ilişkisini de dikkate almaları gerekmektedir. Kredi riskinin etkin bir şekilde yönetimi; risk yönetiminde kapsamlı bir risk yaklaşımının önemli unsurlarından biridir (Korkmaz, 2004: 54).

Basel II'de tüm risk türlerinin temel yönetim prensibinde, bankanın yönetim kurulunca açık olarak belirlenmiş bir stratejisinin olması gerektiği vurgulanmaktadır (Tuncer, 2006: 8).

4.1. Kredi Riski Ölçülmesi

Basel II kriterleri çerçevesinde bankaların kredi risklerini ölçmede kullanmaları için iki temel yaklaşım önerilmiştir. Bu yöntemler kolay ve risk duyarlılığı az olandan, uygulaması zor fakat duyarlılığı yüksek olana doğrudur (TBB, 2005: 20).

Bu yaklaşımlardan ilki, standart yaklaşım diğeri ise içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlardır. İçsel derecelendirme yaklaşımları da; Temel ve İleri içsel derecelendirme yaklaşımları olarak ikiye ayrılmaktadır.

4.1.1. Standart Yaklaşım

Basel II'deki standart yaklaşımın Basel I'e göre getirdiği en önemli yenilik, ilgili risk ağırlıklarının belirlenmesinde Bağımsız derecelendirme kuruluşları (External Credit Institutions ECAI Moody's, Standart & Poors ve Fitch gibi) tarafından ülke, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılmasıdır. Standart yaklaşımdan daha basit derecede olan basitleştirilmiş standart yaklaşımdaki tek fark ise; risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları (Export Credit Agencies) ECA tarafından verilen notlar kullanılmaktadır.

Basel II'de kredi riskinin hesaplanmasında OECD 'klüp kuralı' geçerliliğini yitirmektedir. Bu çerçevede standart yaklaşımla kredi riskinin hesaplanmasında alacakların tabi olacağı borçlunun ECAI bağımsız derecelendirme kuruluşu tarafından almış olduğu derecelendirme notuna göre hesaplanmaktadır (Yayla ve Kaya, 2005: 6).

4.1.2. İçsel Derecelendirme Yaklaşımları

İçsel derecelendirme yaklaşımları bankalara, kendi derecelendirme modellerini kullanma imkanı tanıdığından ve bu sayede temerrüt olasılıklarını (PD) belirlemeleri mümkün olduğundan, önemli bir esneklik sağlamakta ve yaklaşım uygulamasında özerklik vermektedir. Buna karşın resmi otorite bankanın içsel derecelendirme yöntemini gözden geçirmek ve uygulanabilirliğine onay vermek durumunda olduğundan çok önemli bir sorumluluk üstlenmektedir (Yayla ve Kaya, 2005: 8).

İçsel derecelendirme yaklaşımları önemli miktarda düzenlemiş tarihsel veri kullanımını gerektiren oldukça karmaşık bir uygulamadır. İçsel derecelendirme yaklaşımları, bazı parametrelerin öncelikle tahmin edilmesini gerektirir bunlar;

temerrüt olasılığı (PD), temerrüt halinde oluşacak kayıp (LGD), temerrüt anındaki risk tutarı, vade (M), beklenen kayıp (EL) ve beklenmeyen kayıptır (UL) (Teker ve Turan, 2002: 3).

Basel II’de, içsel derecelendirme yaklaşımları; temel içsel derecelendirme yaklaşımları ve gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımları olarak ikiye ayrılmaktadır. Temel yaklaşımda, bankalar her bir borçlunun temerrüde düşme olasılığını kendileri tespit etmekte, temerrüd halinde kayıp tutarını ve temerrüt anında riske maruz tutar verileri ise denetim otoritesi tarafından sağlanmaktadır. Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımında; gelişmiş bir sermaye tahsis yapısına sahip bankaya, gerekli tüm parametreleri sağlmasına izin verilmektedir (BCBS, 2005: 5).

5. UYGULAMA

Mart 2006 tarihi itibarıyla, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ticari (mevduat) bankaların toplam sayısı; 34’dür. Ticari bankaların; 3’ü kamu sermayeli, 17’si özel sermayeli, 6’sı yabancı sermayeli ve 7’si Türkiye’de şubesi olan yabancı bankalardır. Ticari bankalar 2005 yılında bir önceki yıla göre; kamu sermayeli bankalar %16, özel sermayeli bankalar, %35, yabancı sermayeli ve Türkiye’de şubesi olan yabancı bankalar toplam %100 olarak büyüme gerçekleştirmişlerdir (TBB, 2006).

5.1. Araştırmanın Amacı

Basel-II, 2008 yılında uygulanmaya başlanacaktır. Hazırlık süreci sadece gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılmasından ibaret değil, insan ve bilgi teknolojilerine yatırımı da içeren kapsamlı ve detaylı bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu noktada bankalara önemli görevler düşmektedir. Araştırmada; bu dört tür bankanın kredi riski yönetiminde Basel II’ye uyum süreci ve kredi riski yönetiminde karşılaşılan sorunların karşılaştırılmasının yapılması amaçlanmıştır.

5.2. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın metodolojisi kapsamında, araştırma modeli, veri ve bilgi toplama yöntem ve aracı ile örnekleme süreci hakkında açıklama yapılacaktır.

5.2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, araştırmanın amacına uygunluğu açısından, mevcut durumu belirlemeye yönelik “Tanımlayıcı Araştırma Modeli” uygulanmıştır. Tanımlayıcı araştırma modelinde amaç, durum veya olgunun düzgün bir portesini çizmektir (Altunışık, vd., 2005: 61).

5.2.2. Veri ve Bilgi Toplama Yöntem ve Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi seçilmiştir. Anket yönteminin uygulanmasında yüz yüze görüşme ve e-mail (elektronik posta) yöntemlerinden faydalanılmıştır.

Türkiye’de faaliyet gösteren 34 adet Ticari bankanın 31’inin yani %88’inin İstanbul’da faaliyette bulunması nedeniyle yüz yüze görüşme yöntemi bu ildeki ticari bankalara uygulanırken, İstanbul dışındaki ticari bankalar için ise e-mail yönteminden faydalanılmıştır. Anket çalışması, 15 Mart 2006-15 Mayıs 2006 tarihleri arasında bankaların risk yönetimi birimlerine uygulanmıştır. Anket formu açıklayıcı bir ön yazı ile çoktan seçmeli ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Anket soruları hazırlanırken yapılan literatür çalışmaları sırasında alınan notlardan yararlanılmıştır. Araştırmada veri kaynağı olarak ticari bankaların risk yönetim müdürleri, risk yönetim müdür yardımcıları veya kredi riski yöneticileri seçilmiştir. Bu düzeydeki kişilerin belirlenmesinin nedeni kredi riski yönetimi ile ilgili mesleki bilgi ve deneyime sahip olmaları ve çalıştıkları ticari bankadaki konumları itibarıyla sorulara sağlıklı yanıt verebileceklerinin düşünülmesidir.

5.2.3. Örneklem Süreci

Araştırmanın ana kütesini, Türkiye’de faaliyet gösteren 34 adet ticari banka oluşturmaktadır. Ancak ana kütle sınırlı sayıda olduğu için ana kütlelin tamamı araştırma kapsamına alınarak 1/1 örnekleme yöntemi uygulanmıştır.

5.3. Araştırma Verilerinin Analizi Ve Değerlendirilmesi

Araştırma ile ilgili olarak yapılan anketlerden elde edilen veriler, SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programına aktarılmış ve SPSS programı kullanılarak yüzde frekans ve çapraz tablolar analizleri yapılmıştır.

Araştırmanın ana kütesini daha önce de değinildiği gibi 34 ticari banka oluşturmaktadır. Anket yapılan 25 bankanın 17’siyle yüz yüze görüşme, 7’si ile e-mail yöntemiyle anket yapılmıştır. 3 Kamu sermayeli bankanın risk yönetim müdürlerinden (Risk komitesi başkanı veya Risk yönetimi grup müdürü) e-maile cevap alınmıştır. 14 adet özel sermayeli bankanın; 5’inde risk yönetim müdürü ile, 3’ünde risk yönetimi müdür yardımcıları ile ve 6 bankada ise kredi riski yöneticisiyle anket yapılmıştır. 4 adet yabancı sermayeli bankanın; 2’sinde risk yönetim müdürü ile, 1’inde risk yönetimi müdür yardımcısı ile ve bir bankada kredi riski yöneticisiyle anket yapılmıştır. Son olarak Türkiye’de şubesi olan yabancı bankaların; 2’sinde kredi risk yöneticisiyle, diğer 2 bankanın risk yönetimi birimi olmadığı için, iç kontrol birimi yöneticisiyle ve bankanın genel müdür yardımcısıyla görüşülmüştür. Araştırma kapsamında anketi yanıtlayan bankaların türlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 1:Anketi Cevaplayan Bankaların Sayısı

Bankaların Anketi Cevaplaması	Anketi Cevaplayan Banka Sayısı	Toplam Banka Sayısı	Cevaplama Oranı
Kamu Sermayeli Bankalar	3	3	% 100
Özel Sermayeli Bankalar	14	17	%82.3
Yabancı Sermayeli Bankalar	4	6	%66.6
Türkiye’de Şubesi Olan Yabancı Bankalar	4	7	%57.1
Toplam	25	33	%75.8

Tabloda görüldüğü gibi, ankete üç kamu sermayeli bankanın hepsi katılmıştır. 17 adet özel sermayeli bankanın 14'ünden, 6 adet yabancı sermayeli bankanın 4'ünden ve 7 adet Türkiye'de şubesi olan yabancı bankanın 4'ünden cevap alınabilmiştir. Genel olarak anketlerin geri dönüş oranı %75.75 dir. 1 ticari banka ise TMSF'ye devredilmiştir. Bu yüzden oran hesaplanırken 33 banka üzerinden hesaplanmıştır.

5.3.1. Bankalarda Kredi Riski Yönetimi Biriminin Mevcudiyeti

Ankete katılan kamu sermayelerin bankaların %100'ü, özel sermayeli bankaların %93'ü, yabancı sermayeli bankaların %75'i ve Türkiye'de şubesi olan bankaların %75'i kredi riski yönetimi birimi olduğunu belirtmiştir.

Tablo 2: Bankalarda Kredi Riski Yönetimi Biriminin Mevcudiyeti

Bankalarda Kredi Riski Yönetimi Birimi	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet Var	3	%100	13	%93	3	%75	3	%75	22	%88
Hayır Yok	-	-	-	-	1	%25	1	%25	2	%8
Başka Birim İçinde	-	-	1	%7	-	-	-	-	1	%4
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

5.3.2. Bankaların Kredi Riski Yönetimi Biriminde Çalışan Personel Sayısı

Bankaların kredi riski yönetimi biriminde çalışan personel sayısı aşağıda gösterildiği gibidir:

Tablo 3: Bankaların Kredi Riski Yönetimi Biriminde Çalışan Personel Sayısı

Bankaların Kredi Riski Yönetimi Biriminde Çalışan Personel Sayısı	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1-5	1	%34	10	%72	2	%50	2	%50	15	%60
6-15	2	%66	2	%14	-	-	1	%25	5	%20
26 ve Üzeri	-	-	-	-	1	%25	-	-	1	%4
Cevap Verilmedi	-	-	2	%14	1	%25	1	%25	4	%16
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

Kamu sermayeli bankaların %66'sında 6-15 kişi arasında personel çalışmaktadır. Bir yabancı sermayeli bankada ise 26 ve üzeri personel çalışmaktadır.

Bankaların kredi riski yönetimine verdikleri önem dereceleri arttıkça birimde çalışan personel sayısı da zamanla artış gösterecektir.

5.3.3. Bankaların Kredi Riski Yönetimi Konusunda Danışmanlık Hizmeti Alınması

Anket sonuçlarına göre, kamu sermayeli bankaların %33'ü, özel sermayeli bankaların %43'ü kredi riski yönetimi konusunda danışmanlık hizmeti almayı düşünüyor, yabancı sermayeli bankaların %25'i ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların tümü ise danışmanlık hizmeti almayacaklarını belirtmiştir. Bankaların, özellikle Basel II uygulamalarında dışarıdan danışmanlık hizmeti almaları Basel II'ye uyum sürecinin kısalmamasını sağlayacaktır.

5.3.4. Bankaların Kredi Fonksiyonları, İzleme ve Onaylama Sürecinde Üst Yönetime Rapor Verilme Durumu

Tablo 4: Kredi Fonksiyonları, İzleme ve Onaylama Sürecinde Üst Yönetime Rapor Verilme Durumu

Kredi Fonksiyonları, İzleme ve Onaylama Sürecinde Üst Yönetime Rapor Verilme Durumu	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet Veriliyor	3	%100	13	%93	4	%100	4	%100	24	%96
Cevap Verilmedi	-	-	1	%7	-	-	-	-	1	%4
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

Tablo 4'de görüldüğü gibi, kamu ve yabancı sermayeli bankaların ve Türkiye'de şubesi olan bankaların hepsi, özel sermayeli bankaların % 93'ü üst yönetime rapor verdiklerini belirtmiştir.

5.3.5. Bankaların Kullanmakta Olduğu Kredi Derecelendirme Sistemi/Skorlama Modellerinin Kullanılma Durumu

Tablo 5: Kredi Derecelendirme Sistemi/Skorlama Modellerinin Kullanılması

Kredi Derecelendirme Sistemi/Skorlama Modellerinin Kullanılması	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet Kullanılıyor	2	%67	14	%100	4	%100	2	%50	22	%88
Hayır Kullanılmıyor	1	%33	-	-	-	-	2	%50	3	%12
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

Anket sonuçlarına göre, kamu sermayeli bankaların %67'si, Özel ve yabancı sermayeli bankaların hepsi, Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların %50'si kredi derecelendirme sistemi/skorlama modellerinin kullandıklarını belirtmişlerdir. Basel II'ye uyum sürecinde var olan kredi derecelendirme sistemi/skorlama modellerini Basel II ölçümlerine uyumlu hale getirmeli diğer bankalar da Basel II kriterlerine uygun içsel derecelendirme modelini geliştirmeye başlamalıdır.

5.3.6. Kredi Derecelendirme Sistemi/Skorlama Modellerine İlişkin Prosedürlerin Yazılı Olma Durumu

Tablo 6: Kredi Derecelendirme Sistemi/Skorlama Modellerine İlişkin Prosedürlerin Yazılı Olma Durumu

Kredi Derecelendirme Sistemi/Skorlama Modellerine İlişkin Prosedürlerin Yazılı Olma Durumu	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	2	%67	12	%86	4	%100	3	%75	21	%84
Hayır	1	%33	1	%7	-	-	1	%25	3	%8
Cevap Verilmedi	-	-	1	%7	-	-	-	-	1	%4
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

Araştırma kapsamına giren bankaların türlerine göre, kamu sermayeli bankaların %67'si, özel sermayeli bankaların %86'sı, yabancı sermayeli bankaların hepsi ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların %75'inde Kredi Derecelendirme Sistemi/Skorlama Modellerine İlişkin Prosedürleri yazılır. Bu prosedürlerin yazılı olması; kurum çapında risk yönetimi açısından önemlidir.

5.3.7. Bankaların Dışsal Model (Portföy Kredi Risk Ölçüm Modeli) Kullanma Durumu

Tablo 7: Bankaların Dışsal Model (Portföy Kredi Risk Ölçüm Modeli) Kullanma Durumu

Dışsal Model Kullanma Durumu	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	-	-	3	%22	1	%25	2	%50	6	%24
Hayır	3	%100	10	%71	3	%100	2	%50	18	%72
Cevap Verilmedi	-	-	1	%4	-	-	-	-	1	%4
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

Anket sonuçlarına göre, özel sermayeli bankaların %22'si, yabancı sermayeli bankaların %25'i ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların %50'si dışsal model (Portföy risk ölçüm modeli/Yazılımı) kullanmakta olduğunu belirtmiştir. Kamu sermayeli bankaların tümü dışsal model kullanmadıklarını belirtmiştir. Özellikle yabancı sermayeli bankalar kredi riski ölçümünde dışsal modeller kullanmayı tercih etmektedir. Türk bankacılık sektörünün geneline bakarsak %24 oranında dışsal model kullanılmaktadır. Bu oran uluslararası bankalara göre çok düşük kalmaktadır.

5.3.8. Bankalarda Kullanılan Dışsal Modellerin Dağılımı

Araştırma kapsamına giren bankalarda hangi dışsal modellerin (Portföy risk ölçüm modeli/yazılımı) kullanıldığı Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8: Kullanılan Dışsal (Portföy) Modellerin Dağılımı

Kullanılan Dışsal Modellerin Dağılımı	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
KMV Modeli	-	-	-	-	1	%25	1	%25	2	%8
CreditRisk	-	-	-	-	-	-	1	%4	1	%4
Diğer	-	-	4	%29	-	-	-	-	4	%16
CreditMetrics ve CreditRisk	-	-	1	%7	-	-	-	-	1	%4
Cevap Verilmedi	3	%100	9	%64	3	%75	2	%25	25	%68
Toplam	3	%100	14	%100	4	%16	4	%100	25	%100

Araştırma kapsamına giren özel sermayeli bankaların biri CreditMetrics ve CreditRisk modellerini beraber kullandığını belirtmiştir, 4'ü ise kullandıkları modelin adını vermemiştir Bir yabancı sermayeli banka KMV modelini kullandığını ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankalardan biri KMV modelini, diğeri CreditRisk'i kullandığını belirtmiştir.

5.3.9. Kredi Riski Yönetimine İlişkin Strateji ve Politikaların Yönetim Kurulu Tarafından Onaylı Olma Durumu

Tablo 9: Kredi Riski Yönetimine İlişkin Strateji ve Politikaların Yönetim Kurulu Tarafından Onaylı Olma Durumu

Strateji ve Politikaların Yönetim Kurulu Tarafından Onaylı Olma Durumu	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	1	%33	14	%100	4	%100	4	%100	23	%92
Hayır	2	%67	-	-	-	-	-	-	2	%8
Toplam	3	%12	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

Tablo 9'da görüldüğü gibi, kamu sermayeli bankaların %33'ü, özel ve yabancı sermayeli bankalar ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların tümünün, kredi riski yönetimine ilişkin strateji ve politikaları yönetim kurulu tarafından onaylıdır. Özellikle kamu sermayeli bankaların bu konuya önem vermeleri gerekmektedir. Kredi riski yönetimine ilişkin strateji ve politikaları yönetim kurulu tarafından onaylı olması, Basel II'ye tam uyum ve geleceğe dönük etkin bir risk yönetim kültürünün oluşturulması açısından önemlidir.

5.3.10. Bankalarda Temerrüt Olasılığı (PD), (LGD) ve (EAD) Parametrelerinin Hesaplanma Durumu

Tablo 10: Bankalarda Temerrüt Olasılığı Parametresinin Hesaplanması

Temerrüt Olasılığı (PD) Hesaplanma Durumu	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet	1	%33	5	%36	2	%50	2	%50	10	%32
Hayır	-	-	2	%14	-	-	2	%50	4	%40
Çalışmalar Devam Ediyor	2	%67	7	%50	2	%50	-	-	11	%44
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

Anket sonuçlarına göre, kamu sermayeli bankaların %33'ü, özel sermayeli bankaların %36'sı, yabancı sermayeli bankaların %50'si ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların %50'si temerrüt olasılığı ile ilgili veri hesaplamaktadır. Tüm sektördeki bankaların %44'ünde ise temerrüt olasılığı hesaplanması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir.

Yabancı sermayeli bankalar ile Türkiye’de şubesi olan yabancı bankalar, kamu ve özel sermayeli bankalara göre daha iyi konumdadır. Fakat Türk bankacılık sektörünün geneline bakarsak bu yeterli bir durum değildir. Bankaların, Basel II içsel derecelendirme yaklaşımına geçmesi için en az beş sene temerrüt olasılığı ile ilgili veriye sahip olması gerekmektedir. Bankaların Basel II’ye uyum sürecinde PD ile ilgili veri hesaplamaları ve bu verileri depolamaları gerekmektedir.

Anket sonuçlarına göre, özel sermayeli bankaların %36’sı, yabancı sermayeli bankaların %25’si ve Türkiye’de şubesi olan yabancı bankaların %25’i temerrüt olasılığı ile ilgili veriyi 3 yıl ve daha üzeri süredir biriktirmektedir. Özel sermayeli bankalar, diğer banka türlerine göre bu konuda daha ileri düzeydedirler. Yine Türk bankacılık sektöründe PD ile ilgili veri biriktirme süresi Basel II’ye uyum açısından yeterli değildir.

LGD parametresinin hesaplanmasına göre, özel sermayeli bankaların %14’ü, yabancı sermayeli bankaların %25’i ve Türkiye’de şubesi olan yabancı bankaların hepsi temerrüt halinde kayıp (LGD) ile ilgili veriyi hesaplamaktadır. Kamu sermayeli bankaların tümü, özel sermayeli bankaların %58’i ve yabancı sermayeli bankaların %75’inde ise LGD verisinin hesaplanması ile ilgili çalışmaları devam etmektedir.

Bunun dışında, EAD parametresinin hesaplanmasına göre, özel sermayeli bankaların %7’si, yabancı sermayeli bankaların %25’i ve Türkiye’de şubesi olan yabancı bankaların %75’i temerrüt halinde riske maruz tutar (EAD) ile ilgili veriyi hesaplamaktadır. Kamu sermayeli bankalarda ise EAD ile ilgili veri hesaplamak için çalışmalar devam etmektedir. Yine Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların % 56’sı EAD ile ilgili veri hesaplamak için çalışmalarının devam ettiğini belirtmiştir.

5.3.11. Bankaların Kredi Riski Yönetimi Açısından Basel II’ ye Uyum Düzeyi

Basel II sermaye yeterliliği düzenlemesinin uygulanmasına çok az süre kaldığı için bankaların genel olarak Basel II’ye kredi riski ölçümünde (hem standart hem de içsel derecelendirme yaklaşımları) hangi düzeyde oldukları araştırılmak istenmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde genel olarak Tüm bankaların standart yaklaşım için hazır oldukları, içsel derecelendirme yaklaşımları için ise hazırlıklarını sürdürdükleri gözlemlenmiştir. Tablo 11’de Banka türlerine göre Basel II’ye uyum düzeyi gösterilmektedir.

Anket sonuçlarına göre, yabancı sermayeli bankalar ve Türkiye şubesi olan yabancı sermayeli bankaların genel olarak Basel II’ye uyum düzeylerinin ileri düzeyde oldukları, kamu ve özel sermayeli bankaların orta düzeyde oldukları görülmüştür.

Tablo 11: Bankaların Kredi Riski Yönetimi Açısından Basel II' ye Uyum Düzeyi

Basel II'ye Uyum Düzeyi	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Başlangıç Düzeyi	1	%33	7	%50	1	%25	1	%25	22	%88
Orta Düzey	2	%66	6	%43	1	%25	1	%25	2	%8
İleri Düzey	-	-	1	%7	2	%50	2	%50	1	%4
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

5.3.12. Bankalarda Basel II'ye Uyum Sürecinde Kredi Riski Yönetim Birimine Bütçe Tahsisi Yapılma Durumu

Araştırma kapsamına giren bankaların Basel II'ye uyum sürecinde, kredi riski yönetim birimine bütçe tahsisi yapılma durumu Tablo 12'de gösterilmiştir.

Anket sonuçlarına göre, kamu sermayeli bankaların %33'ü, özel sermayeli bankaların %36'sı, yabancı sermayeli bankaların %50'si ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların %25'i Basel II'ye uyum sürecinde kredi riski yönetimine bütçe ayırmıştır.

Tablo 12: Basel II'ye Uyum Sürecinde Kredi riski Yönetim Birimine Bütçe Ayırımı Yapılma Durumu

Basel II'ye Uyum Sürecinde Kredi Riski Yönetim Birimine Bütçe Ayırımı Yapılma Durumu	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Evet Yapıldı	1	%33	5	%36	2	%50	1	%25	2	%36
Hayır Yapılmadı	2	%67	3	%21	1	%25	2	%50	9	%32
Planlama Aşamasında	-	-	6	%42	-	-	-	-	8	%24
Cevap Verilmedi	-	-	-	-	1	%25	1	%25	6	%8
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

5.3.13. Basel II Kredi Riski Uygulamalarında Yeterli Teknik Bilgiye Sahip Personel İhtiyacının Karşılanması

Anket sonuçlarına göre, kamu sermayeli bankaların tümü, özel sermayeli bankaların %79'u, yabancı sermayeli bankaların %75'i ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların tümü Basel II kredi riski uygulamalarında yeterli teknik bilgiye sahip personel ihtiyacını, mevcut personeli eğiterek karşılayacağını belirtmiştir. Yine özel sermayelerin %7'si yeni personel alacaklarını belirtmiştir. Özel sermayeli bankaların %14'ü, yabancı sermayeli bankaların %25'i de hem mevcut personeli eğiteceğini hem de yeni personel alacaklarını belirtmişlerdir.

Türk bankacılık sektöründeki bankaların, Basel II uygulamalarında, genel olarak mevcut personeli eğitecekleri görülmektedir.

5.3.14. Bankaların İçsel Derecelendirme Yaklaşımına Geçiş Süresi

Araştırma kapsamına giren bankaların, içsel derecelendirme yaklaşımına geçiş süresi Tablo 13'de gösterilmiştir.

Tablo 13'e göre; kamu sermayeli bankalar 3 yıl ve üzeri yıllarda, özel sermayeli bankaların %25'i, 1 yıl içerisinde, diğerleri, 3 yıl ve üzeri yıllarda, yabancı sermayeli bankaların %25'i, 1 yıl içerisinde, diğerleri, 3 yıl ve üzeri yıllarda ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların %75'i, 1 yıl içerisinde içsel derecelendirme yaklaşımına geçeceklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuçlara göre, Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların diğer banka türlerine göre içsel derecelendirme yaklaşımına daha hazırlıklı olduğu görülmektedir.

Tablo 13: Bankaların İçsel Derecelendirme Yaklaşımına Geçiş Süresi

İçsel Derecelendirme Yaklaşımına Geçiş Süresi	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
1 Yıl	-	-	1	%7	1	%25	3	%75	5	%20
2 Yıl	-	-	2	%14	-	-	-	-	2	%8
3 Yıl	2	%67	1	%7	2	%50	-	-	5	%20
4 Yıl	-	-	3	%22	-	-	-	-	3	%12
5 Yıl	-	-	3	%22	1	%25	-	-	4	%16
6 Yıl	-	-	1	%7	-	-	-	-	1	%4
6 Yıl Üzeri	1	%33	1	%7	-	-	-	-	2	%8
Cevap Verilmedi	-	-	2	%14	-	-	1	%25	3	%12
Toplam	3	%100	14	%100	4	%100	4	%100	25	%100

5.3.15. Bankaların Basel II' ye Uyum Sürecinde Kredi Riski Yönetimiyle İlgili En Çok Sorun Yaşayabileceği Alanlar

Araştırma kapsamına giren bankaların, Basel II' ye uyum sürecinde kredi riski yönetimiyle ilgili en çok sorun yaşayabileceği alanlar Tablo 14'de gösterilmektedir.

Tablo 14: Bankaların Basel II' ye Uyum Sürecinde Kredi Riski Yönetimiyle İlgili En Çok Sorun Yaşayabileceği Alanlar

Bankaların Basel II' ye Uyum Sürecinde En Çok Sorun Yaşayabileceği Alanlar	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tarihsel Veri Yetersizliği	3	%100	2	%65	2	%50	-	-	7	%28
Bilgi Teknoloji Sistemlerinin Yetersizliği/Altyapı Eksikliği	-	-	9	%65	1	%25	2	%50	11	%44
Üst Yönetimin Basel II Düzenlemelerine Gerekli Önemi Vermemesi	1	%33	-	-	-	-	1	%25	2	%8
Müşterilerin Yeterli Bilgiye Sahip Olmaması	1	%33	2	%15	1	%25	1	%25	7	%28
Maliyet	3	%100	7	%50	2	%50	-	-	12	%48

Tablo 14'de görüldüğü gibi, kamu sermayeli bankaların Basel II'ye uyum sürecinde en çok sorun yaşayacağı ilk alan, tarihsel veri yetersizliği, diğer alanlar ise, üst yönetimin Basel II düzenlemelerine önem vermemesi ve müşterilerin gerekli bilgiye sahip olmamasıdır.

Özel sermayeli bankaların, en çok sorun yaşayacağı alanlar önem sırasına göre; tarihsel veri yetersizliği, bilgi teknoloji sistemlerinin yetersizliği/altyapı eksikliğidir.

Yabancı sermayeli bankaların en çok sorun yaşayacağı alanlar sırasıyla; tarihsel veri yetersizliği, bilgi teknoloji sistemlerinin yetersizliği/altyapı eksikliği ve müşterilerin gerekli bilgiye sahip olmamasıdır.

Son olarak Türkiye'de şubesi olan yabancı bankaların en çok sorun yaşayacağı alanlar önem sırasına göre; bilgi teknoloji sistemlerinin yetersizliği/altyapı eksikliği, üst yönetimin Basel II düzenlemelerine önem vermemesi ve müşterilerin gerekli bilgiye sahip olmamasıdır. Türk bankacılık sektörünün en çok sorun yaşayacağı alanlar; bilgi teknoloji sistemlerinin yetersizliği/altyapı eksikliği ve tarihsel veri yetersizliğidir.

Basel II'ye göre kredi riski yönetiminde bankaların bu eksiklikleri hızlı bir şekilde gidererek uluslararası bankalarla rekabet edebilecek duruma gelmesi gerekmektedir.

5.3.16. Bankaların Kredi Riski Yönetiminde Karşılaştığı İçsel Sorunlar

Bankaların, kredi riski yönetiminde karşılaştığı içsel sorunlar, etkin risk yönetiminin olmayışından kaynaklanmaktadır. Basel II kriterlerini uygulayan bankalar karşılaştıkları sorunları zamanla minimum düzeye indirebileceklerdir.

Ankete katılan bankaların bir kısmı; kredi riski yönetiminde karşılaştıkları içsel ve dışsal sorunları politikaları gereği cevaplayamayacaklarını ifade etmişlerdir.

Bankaların, kredi riski yönetiminde karşılaştığı içsel sorunlar tablo 14'de gösterilmektedir. Kamu sermayeli bankalar karşılaştığı içsel sorunları; Güçlü kurumsal yönetim eksikliği, kredi riski yönetim kültürünün üst yönetim ve bankanın tüm birimlerince benimsenmemesi, kredilendirme sürecindeki verilerin etkin olarak toplanamama ve yönetilememesi olarak belirtmiştir.

Özel sermayeli bankalar karşılaştığı içsel sorunları; kredilendirme sürecindeki verilerin etkin olarak toplanamama ve yönetilememesi, bilişim teknolojilerindeki yetersizlik, riske göre fiyatlamamın yapılamaması ve sorunlu kredilerin artması olarak belirtmiştir. Yabancı sermayeli bankalar karşılaştığı içsel sorunları; riske göre fiyatlamamın yapılamaması ve sorunlu kredilerin artması olarak belirtmiştir.

Türkiye'de şubesi olan yabancı bankalar karşılaştığı içsel sorunları; riske göre fiyatlamamın yapılamaması ve sorunlu kredilerin artması, bilişim teknolojilerindeki yetersizlik, özsermaye yetersizliği, iç kontrol ve denetim yetersizliği olarak belirtmiştir.

Tablo: 15: Bankaların Kredi Riski Yönetiminde Karşılaştığı İçsel Sorunlar

Bankaların Kredi Riski Yönetiminde Karşılaştığı İçsel Sorunlar	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Güçlü Kurumsal Yönetim Eksikliği	1	%33	1	%7	-	-	1	-	3	%12
Kredi Risk Yönetimi Kültürü Oluşturulamaması ve Bunun Yazılı Hale Getirilememesi	1		1	%7	-	-	1	%	3	%12
Kredi Riski Yönetim Kültürünün Üst Yönetim ve Bankanın Tüm Birimlerince Benimsenmemesi	1	%33	-	-	-	-	-	-	1	%4
Riske Göre Fiyatlamamın Yapılamaması ve Sorunlu Kredilerin Artması	-	-	5	%36	1	%25	1	%25	2	%8
Özsermaye Yetersizliği	-	-	-	-	-	-	1	%25	1	%4
Bilişim Teknolojilerindeki Yetersizlik	-	-	6	%43	-	-	1	%25	7	%28
Kredilendirme Sürecindeki Verilerin Etkin Olarak Toplanamama ve Yönetilememesi	1	%33	8	%57	-	-	-	-	9	%36
İç Kontrol ve Denetim Yetersizliği	-	-	-	-	-	-	1	%25	1	%100

5.3.17. Bankaların Kredi Riski Yönetiminde Karşılaştığı Dışsal Sorunlar

Araştırma kapsamına giren bankaların, kredi riski yönetiminde karşılaştığı dışsal sorunlar Tablo 16'de gösterildiği gibidir.

Tablo 16: Bankaların Kredi Riski Yönetiminde Karşılaştığı Dışsal Sorunlar

Bankaların Kredi Riski Yönetiminde Karşılaştığı Dışsal Sorunlar	Kamu Sermayeli Bankalar		Özel Sermayeli Bankalar		Yabancı Sermayeli Bankalar		Türkiye'de Şubesi Olan Yabancı Bankalar		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Global Dünyada Yaşanan Yasal ve Ekonomik Gelişmeler	1	%25	4	%28	1	%25	2	%50	8	%32
Kayıt Dışılık	3	%100	11	%79	1	%25	2	%50	17	%68
Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar	2	%67	5	%36	-	-	1	%25	8	%32
Ekonomik İstikrarsızlık	-	-	4	%29	1	%25	3	%75	8	%32
Bankalar Arası Rekabet	-	-	4	%29	2	%50	1	%25	7	%28

Kamu sermayeli bankalar, kredi riski yönetiminde karşılaştığı dışsal sorunları; kayıt dışılık ve mevzuattan kaynaklanan sorunlar olarak belirtmiştir.

Özel sermayeli bankalar, kredi riski yönetiminde karşılaştığı dışsal sorunları; kayıt dışılık, mevzuattan kaynaklanan sorunlar, bankalar arası rekabet ve global dünyada yaşanan yasal ve ekonomik gelişmeler olarak belirtmiştir.

Yabancı sermayeli bankalar, kredi riski yönetiminde karşılaştığı sorunları; bankalar arası rekabet, kayıt dışılık ve ekonomik istikrarsızlık olarak belirtmiştir.

Türkiye'de şubesi olan yabancı bankalar kredi riski yönetiminde karşılaştığı dışsal sorunları; ekonomik istikrarsızlık, global dünyada yaşanan yasal ve ekonomik gelişmeler, kayıt dışılık, ve bankalar arası rekabet olarak belirtmiştir.

6. SONUÇ

1990'lı yıllarda finans sektöründe yaşanan krizler sektörde ciddi kayıplara neden olarak tüm dünyayı çok fazla etkilemiştir. Latin Amerika, Rusya, Asya krizleri sonucunda pek çok banka yüksek düzeyde maddi kayıplara uğramıştır. Risk analizi ve risk yönetimi, özellikle finans sektörüne yönelik olan düzenlemeler sonucunda hem dünyada hem Türkiye'de en önemli konulardan biri haline gelmiştir. Buna bağlı olarak Basel II düzenlemesi, riske daha fazla duyarlı ve banka içi risk yönetimini teşvik ederek daha çeşitli metotlar kullanma açısından esnek bir uygulama sağlamaktadır.

Kredi riski, bankaların karşılaştığı en önemli risklerden biridir. Dolayısıyla kredi riskinin etkin şekilde yönetimi, risk yönetiminde kapsamlı bir yaklaşımın önemli unsurlarındandır.

Anket çalışmasında; bankaların Basel II'ye uyum düzeyi ve kredi riski yönetiminde karşılaşılan sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Ticari bankalar vakit kaybetmeden Basel II hazırlıklarına hız vermelidirler. Bankalar Üst Yönetimin sorumluluğunda ve Yönetim Kurulunun uygulamalarında, kredi ve risk kültürü oluşturarak sadece kredi riski yönetiminde değil kurum çapında bütünleşik risk yönetimini etkin kılmaları gerekmektedir. Basel II hazırlıklarında üst yönetimin etkinliği, sağlıklı bir veri tabanı oluşturmaları, bilgi işlem teknolojilerini geliştirmeleri çok önemlidir. Banka türleri arasındaki kıyaslama anket analizinde yapıldığından burada detaya girilmeyecektir. Fakat şu ifade edilebilir ki; yabancı sermayeli ve Türkiye'de şubesi olan yabancı bankalar diğer banka türlerine göre bu uyum aşamasında bir adım önde görülmektedir. Bu da daha önce ifade edildiği gibi Avrupa bankalarının Basel II'ye hazırlıklarının çok önceden başlaması ve bu konuda ileri bir düzeyde olmalarından kaynaklanmaktadır.

Dünya'da büyük ölçekli bankaların kredi risklerini kredi portföy modelleriyle ölçmesi ve Basel Komitesinin İçsel derecelendirme modellerini teşvik etmesi Türk bankalarının uluslararası piyasalarda faaliyet göstermesi ve rekabet edebilmesi için Basel II uygulamalarından kaçınmayı olanaksızlaştırmaktadır. Dolayısıyla Türk bankacılık sektörü; hem AB'ye uyum açısından hem de uluslararası piyasalarda rekabet avantajı elde edebilmek için Basel II kriterlerini uygulamak zorundadır.

Bu çalışma ile ulaştığımız sonuçlara göre, ticari bankaların kredi riski yönetimine ilişkin aşağıda sıralanan noktalara önem vermeleri yarar sağlayacağını söyleyebiliriz; Bunlar:

- ✓ Ticari bankalar, risk yönetimi, veri setleri ve bilişim teknolojisinin altyapısıyla ilgili farklı düzeydedirler. Basel II'ye uyumun sağlanması amacıyla alt yapılarını güçlendirmeleri ve yukarıda sayılan hususlara yatırım yapmaları gerekmektedir.
- ✓ Türk bankacılık sektöründe oluşturulmaya çalışılan gözetim ve denetim mekanizmasının etkinliği ve istikrarı ve bağımsızlığı sağlanmalıdır.
- ✓ Dünyada, Basel II konusunda bir kaç yıldır çalışmalar ve hazırlıklar sürmektedir. Genel olarak Avrupa bankalarının ABD ve Asya bankalarına kıyasla daha hazır durumda olduğu görülmektedir. AB'deki tüm bankalar Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı ve AB yasalarına entegre edilecek Basel II kriterlerini uygulamakla sorumlu olacaktır. Bu nedenle, Türk bankacılık sektörü, Basel-II'ye hazırlık sürecini Avrupa Birliği normlarına uyum kapsamında da ele almalıdır.
- ✓ Türkiye'de bankalar standart yaklaşım uyguladıklarında tüm firmalara %100 risk ağırlığı uygulanırken, içsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanan bankalar daha düşük risk ağırlığı uygulayacakları için standart yaklaşım kullanan bankalara göre avantajlı olacaklardır. Buna ek olarak; standart yaklaşımda, Türkiye OECD üyesi olma avantajını kaybedecek, kredi maliyetleri artacak ve kredi miktarı azalacaktır. Bu nedenle bankalar Basel II kredi riski yönetim alanında ileri içsel derecelendirme yaklaşımını

kullanarak bu dezavantajı ortadan kaldıracak ve sermaye gereksinimi azaltacaklardır.

- ✓ Bankalar, Basel II konusunda eğitimlerini arttırmalı, banka içi risk modellerinin oluşturulması için veri setlerini oluşturmalı, analiz etmeli, yönetmeli ve teknolojik yatırımlar tamamlanmalıdır.

Sonuç olarak; Basel II, bankalara yeni maliyetler yüklemekle birlikte, daha etkin risk yönetimi, kurumsal yönetimi ve uluslararası piyasalarda daha güvenli ve etkin bankacılık faaliyetleri sürdürülmesine olanak tanıyacak ve bankacılık faaliyetlerinin ortaya çıkardığı risklere daha hassas yeni bir risk ölçüm standardının oluşturulmasını ve ölçülen bu risklerin banka ekonomik sermayesi ile ilişkilendirilmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Anbar, Adem (2005), “Kredi Riski Yönetim Aracı Olarak Kredi Türevleri ve Türk Bankacılık Sektöründe Uygulanabilirliği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Alkin, Emre, Tuğrul Savaş ve Vedat Akman (2001), *Bankalarda Risk Yönetimine Giriş*, Çetin Matbaacılık, İstanbul.
- Altman, Edward I., Paul Narayanan ve John B. Caoutte (1998), *Managing Credit Risk The Next Great Financial Challenge* John Willey Sons, Inc.
- Altunışık, Remzi, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu ve Engin Yıldırım (2005), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*, 3.Baskı, Sakarya Kitabevi.
- Ateş, Alişan (2003), “Bankalarda Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Babuşcu, Şenol (2005), *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, 4C Basım, Eylül, Ankara.
- Basel Committee On Banking Supervision (1999), “Principles for the Management of Credit Risk”, <http://www.bis.org/publ/bcbs75.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.06.2005).
- Basel Committee On Banking Supervision International, (2005); “Convergence of Capital Measurement and Capital Standards”, A Revised Framework, November, <http://www.bis.org/publ/bcbs118.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.07.2005).
- Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (1991), “Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler”, Çev.Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu, http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk_yonetim.doc, (Erişim Tarihi: 10.07.2005).
- Credit Suisse (2007), CreditRisk+, http://www.csfb.com/institutional/research/credit_risk.shtml, (Erişim Tarihi: 02.03.2006).

- Crouhy, Michel, Dan Galai ve Robert, Mark (2000), “Comparative Analysis of Current Credit Risk Models”, *Journal of Banking Finance* Volume 24, Issue 1-2, January.
- Kanat, Mehmet Mete (2003), Basel II Düzenlemelerinin Getirdikleri ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri, Yetki Etüdü Raporu, BDDK, İstanbul.
- Korkmaz, Kale, Tuba (2004), “Bankalarda Kredi Riski Ölçümünde Alternatif Yöntemler”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı:37, Temmuz-Ağustos, ss. 54-69.
- Moody’s KMV (2007), “Moody’s KMV Portfolio Manager: A Powerful Tool For Measuring and Managing” http://www.moodyskmv.com/products/pc_portfolioManager.html, (Erişim Tarihi: 02.02.2006).
- Phelan, Ken, Colin Alexander (1999), “Different Strokes”, October, <http://www.financewise.com/public/edit/riskm/credit/cre-models.htm>, (Erişim Tarihi: 04.01.2006).
- Temel, Halime (2006), “Basel II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetimi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tuncer, Ebru (2006), “Basel II, Sadece Yeni Bir Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplama Yöntemi Değildir”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Sayı:47, Mart-Nisan.
- TBB (2005), *Risk Yönetimi ve Basel II'nin Kobi'lere Etkileri*, 2. Baskı, Yayın No:238, İstanbul.
- TBB (2006), Türk Bankacılık Sisteminde Banka, Şube ve Personel Bilgileri, <http://www.tbb.org.tr/net/donemsel/default.aspx?dil=TR>
- Teker, Suat ve Mustafa Turan (2002), “Bankaların Kredi Riski Ölçümü İçin Önerilen İçsel Derecelendirme Sisteminin Türk Bankaları Tüketici Kredileri Portföyüne Uygulanması”, <http://www.riskactive.com/Story/StoryEngineRecordImageViewer.aspx?TypeID=3&ID=43>, (Erişim Tarihi: 17.10.2005).
- Yayla, Münür, ve Yasemin Türker Kaya, (2005), Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci, ARD Çalışma Raporları:2005/3, BDDK Araştırma Dairesi.

